

Aan het College van Burgemeester en Wethouders van Oss,
t.a.v. de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling

Postbus 55340 BA OSS

i.a.a. Gemeenteraad van Oss

Oss, 14-10-'22

Zienswijze IVN OSS op de NRD-MER Duurzame Polder

Geacht College,

Bij deze brengen wij onze zienswijze in met betrekking tot de Nota Reikwijdte en Detailniveau Duurzame Polder (NRD)

In deze brief geven wij nog een aantal aanvullingen die wij vinden ontbreken in de NRD. In de bijlage wordt ingegaan op de wankelende positionering van de NRD in het gehele planproces.

Het hoofdrapport NRD kent ten aanzien van natuur en vogels een aantal te onderzoeken hiaten:

1. Verbreed reikwijdte onderzoek.

Besteed speciale aandacht aan de mogelijk negatieve effecten op Rode Lijstsoorten. Nu wordt in het plan alleen gesproken over 'vogels'. Het is van belang dat er onderscheid wordt gemaakt in overwinterende vogels en broedvogels. Besteed daarbij speciaal aandacht aan verstoring in de vestigingsperiode. Weidevogels houden dan mogelijk meer afstand van verstoringsbronnen dan na vestiging. Onderzoek in hoeverre plaatsing van windmolens een negatief effect kan hebben op de overwinterende vogels

op en rond de Hertogswetering. Uit jarenlange tellingen van de vogelwerkgroep van het IVN Oss van de overwinterende vogels op en rond de Hertogswetering is gebleken dat de Hertogswetering voor veel soorten een veilige overwinteringsplaats is.

Roofvogels, Insecten en vleermuizen moeten ook worden meegenomen in het onderzoek. Hoe staat het met het onderzoek naar deze soorten?

Insecten lijken te worden aangetrokken door windmolens wat weer vogels en vleermuizen aantrekt. Terwijl er vaak een onderschatting is bij de aannahme van aanvaringen. Bijv. bij vleermuizen is dat lastig omdat slachtoffers meestal al na een paar dagen zijn verdwenen.

2. Benut de juiste wetenschappelijke informatie over de invloed van windmolens op mn vogels.

Onderzoek de negatieve effecten op de vogels, zoals genoemd in het SOVON rapport (nov 2019): **Vogels van de Beerse Overlaat en analyse verstoring van vogels door windturbines**. Zowel m.b.t. aanvaringen en verstoring, vermijding, uitwijking. Speciale aandacht voor soorten, die waarschijnlijk een negatieve trend zullen ontwikkelen bij plaatsing van windmolens. Onderzoek de mogelijk negatieve gevolgen van het plaatsen van windmolens op de populatie van deze soort.

Betrek hierbij het onderzoek: **‘Sterftegrenzen die worden gebruikt in de effectbeoordeling van windenergie onderschatten de effecten van windparken op vogelpopulaties’** (Peter Schippers, Ralph Buij, Alex Schotman, Jana Verboom, Henk van der Jeugd, Eelke Jongejans). De Beerse Overlaat is een belangrijk overwinteringsgebied voor kleine zwanen, vooral tijdens strenge winters in midden Europa. De kleine zwaan staat op bijlage 1 van de Europese Vogelrichtlijn en verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding.

3. Onderzoek de cumulatieve gevolgen van alle plannen op de natuur/vogels.

De windmolens vormen niet alleen een bedreiging voor de natuur De grootschalige voorgenomen woningbouw en rondweg in Oss zal tot een toename van verstoring van het weidevogelgebied leiden. In opdracht van het ministerie van EZ en Landbouw (2018) is door de Universiteit van Wageningen rondom kwetsbare soorten en energie infrastructuur aangegeven dat gevoelige locaties moeten worden vermeden en dat cumulatie van sterfte, vermijding en barrières van energie-infrastructuur

c.a. in totaliteit en samenhang moet worden onderzocht om effect op populatieniveau te kunnen beoordelen. Conclusie rapport:

Gezien de belangrijke kennishiaten dienen belangrijke foerageer-, rust- en broedgebieden voor de kwetsbaarste soorten buiten beschouwing te worden gelaten bij verdere ontwikkeling van windparken en hoogspanningslijnen.

4. Onderzoek alternatieven voor de natuur/vogels

Onderzoek of er in de directe omgeving alternatieve, grootschalige en open weidevogelgebieden mogelijk zijn die tijdig vooraf (aangenomen wordt minimaal 3 jaar) kunnen worden gerealiseerd. Sommige weidevogels zijn zeer plaats trouw (bijvoorbeeld grutto en wulp). Onderzoek of er in de directe omgeving alternatieve grootschalige en open weidevogelgebieden mogelijk zijn. Neem voor de grutto als aandachtspunt dat de soort al in een ongunstige staat van instandhouding verkeert.

5. Onderzoek de alternatieve locaties voor energietransitie

Onderzoek alternatieven waar snellere resultaten te behalen zijn zonder tijdverlies. Hanteer hierbij de 'zonneladder'. Bereken wat daarmee bereikt kan worden voor de taakstelling van Oss. IVN Oss heeft daarvoor al meerdere voorbeelden aangedragen: energiebesparing (open winkeldeuren, terrasverwarming, tuinverlichting, enz.). Ook hebben wij gepleit voor het verplicht gebruiken van platte Industriedaken, al verstoorde locaties zoals industrieterreinen, spoorwegen, snelwegen, parkeerplaatsen, geluidswallen enz. Betrek het alternatief 'zon op dak' bij de alternatieven. Bij de berekeningen van 'energiewinnen op daken' waarmee de gemeenteraad in januari 2021 is geïnformeerd, is gebruik gemaakt van landelijke algemene (lees ruwe) cijfers die intussen ook al weer verouderd zijn. Zeer globaal dus. Wij dringen aan op een verfijnd onderzoek wat er in Oss en omliggende dorpen en bedrijventerreinen aan energie gewonnen kan worden op dak en gevels (neem ook nieuwe technieken en reken met minimaal de laatste generatie van zonnepanelen).

Bereken welke ruimte er beschikbaar dient te blijven voor andere (snel te realiseren) oplossingen, zoals zonnepanelen op industriegebieden, parkeerplaatsen, geluidschermen, enz. Nu wordt heel veel energie gestoken in de meest moeilijke (windarme) locatie in Brabant (zie SOVON, windmolenatlas).

Bereken hoe een blokkade kan worden voorkomen. Op 8 juni 2022 maakte Tennet bekend dat er geen ruimte meer is op het stroomnet.

In deze brief is inhoudelijk ingegaan op de tekortkomingen van het NRD. In de bijlage wordt ingegaan op onze zienswijze op de positionering van het NRD in het planproces.

Met vriendelijke groeten,

Geert Versteijlen,
Voorzitter IVN afdeling Oss

Hanny Wagemakers,
Secretaris IVN afdeling Oss

Bijlage positionering NRD in het planproces “Duurzame polder”

Het NRD maakt onderdeel uit van een planproces, die dient te voldoen aan een inhoudelijke, procedurele en wettelijke eisen. Naar onze mening voldoet het planproces niet aan de noodzakelijke kwaliteitseisen en is daardoor kwetsbaar.

1 Plaatsing windmolens is in strijd met goede ruimtelijke ordening

A) Energietransitie ten koste van natuur is niet duurzaam

In Nederland is sprake van brede consensus over de beste locaties voor windmolens op land nl. op en nabij bedrijfsterreinen, infrastructuur en niet midden in een open kernweidevogelgebied. In opdracht van het ministerie van EZ en Landbouw (2018) is door de Universiteit van Wageningen rondom kwetsbare soorten en energie infrastructuur aangegeven dat gevoelige locaties moeten worden vermeden. De situatie qua natuur c.q. biodiversiteit in zijn algemeenheid en van weide- en boerenlandvogels in het bijzonder, bevindt zich al langere tijd in een crisis. Het voorziene windmolenpark bedreigt het grootste weidevogelgebied van Brabant en bedreigt de functie van ecologische verbindingzone van de Hertogswetering.

Graag wijzen wij op de oproep van de meest gerespecteerde natuur- en milieuorganisaties Natuurmonumenten, Brabants Landschap en Brabantse Milieufederatie om windmolens in de buurt van kwetsbare natuur niet toe te staan: sluit het Natuurnetwerk uit voor zon- en windenergie en stel een minimale afstand van 500 meter tussen de grens van het Natuurnetwerk en windturbines en stel een minimale afstand van 1200 meter tussen windturbines en weidevogelkerngebieden.

Met een windmolenpark van de voorgestelde omvang – met mogelijk een extra opgave voor de periode tot aan 2050 -, zeker in combinatie met de vele windmolenparken(-plannen) in soortgelijke polders e.d. in Nederland, zal een verantwoorde symbiose van een duurzame natuur met een toekomst vaste energievoorziening niet mogelijk zijn.

B) Geen alternatief voor natuur/weidevogels in huidige polder

Regelmatig is al gesproken over compensatie c.q. verplaatsing van het weidevogelkerngebied. Dat is nagenoeg onmogelijk. De kwaliteit van de Beerse

Overlaat voor weidevogels wordt bepaald door de kwel van de rivieren Maas en Waal, met een behoorlijke aaneengesloten openheid en omvang en met afstand tot versturende elementen (zoals windmolens, hoogspanningsleidingen en opgaande begroeiing).

Dit unieke gebied kan moeilijk worden verplaatst. Nog los van de bijzondere kwaliteit met betrekking tot de ligging, wordt gesproken van een minimaal, aaneensluitend gebied van 1000 ha, met minimale afstanden tot versturende elementen van 300m'. In een verkenning van SOVON (Predatieproblematiek bij weidevogels 2020) naar de benodigde omvang van een kerngebied kwam naar voren dat bij een robuust weidevogelgebied een omvang van 2500 ha noodzakelijk is om de kans op uitsterven zo klein mogelijk te houden.

C) Wel alternatief voor energietransitie buiten de polder

Wij begrijpen dat de energietransitie noodzakelijk is en wij zijn zeker niet tegenstander van de ontwikkeling van windmolenparken. Er is onvoldoende, niet in detail, aandacht besteed aan de volgorde (de Zonneladder) wat Oss kan opwekken 'op dak' en aansluitend bij de huidige infrastructuur. Windmolens bouwen, zover mogelijk van de bebouwde wereld vinden wij juist een verkeerde keuze, niet passend in het landelijk beleid op diverse disciplines voor het buitengebied.

2 Er vindt geen integrale afweging van belangen plaats: Tunnelvisie is leidend

Het gehele proces kenmerkt zich door een dominante wens om in de polder windmolens te bouwen, zeker toen er zich windmolen collectieven van boeren aandienen. Dit blijkt al uit de titel van "de verkenning". Windmolens in de polder zijn duurzaam is de premisse. Verstoring van een kwetsbaar weidevogelgebied is niet duurzaam. Beter als de provincie Noord-Brabant zelf kunnen we het niet zeggen: Natuurbeheerplan voor het onderdeel agrarisch gebied. "De Beerse Maas is een belangrijk gebied voor het agrarisch leefgebied opengrasland. Veel agrariërs participeren in dit gebied met agrarisch natuurbeheer. Hierdoor is het een van de grootste (mogelijk hét grootste) weidevogelgebied in Brabant."

Decennialang is de weidsheid en openheid in grootschaligheid van deze polder geroemd en vastgelegd in consequent beleid, van zowel de provincie Noord-Brabant als van de gemeenten 's-Hertogenbosch en Oss. Deze kenmerkende aspecten zijn onvoldoende de revue gepasseerd bij de gemaakte keuzen. In het

bijzonder in het licht voor de gemaakte keuzen ten aanzien van de aan te houden afstanden tot de woonbebouwing van 2 en 1 km zijn deze aspecten niet of nauwelijks betrokken.

Ook opzet NRD werkt tunnelvisie in de hand. Er wordt niet gekozen voor een programma, zoals voorzien in de Omgevingswet, om het proces zogenaamd robuuster te maken. Een programma is een kerninstrument in de nieuwe ruimtelijke planning/Omgevingswet, juist om van een planologisch toelatingsregime te komen tot een ontwikkelingsgericht regime. Gezien de voorgestane ontwikkelingsgerichte, integrale benadering van energie, landbouw, water, natuur, recreatie, cultuurhistorie etc. is dit plan/project bij uitstek gebaat, eigenlijk onontbeerlijk bij een uitvoeringsgericht programma. Hierbij komt dat o.a. door de energieprijzen sterk schommelende opbrengsten te zien zullen zijn. Opbrengsten – zeker wanneer deze uit het dak gaan - en investeringen in maatregelen zouden bij voorkeur – uiteraard boven een ondergrens - in communicerende vaten moeten worden ondergebracht. Zodat niet de collectieven gigantische winsten maken – zoals nu - , terwijl de omgeving en de natuur c.a. met de lasten blijven zitten.

Al bij al is sprake van geen voldoende integrale, ruimtelijke ordening/planning, die helder, consequent en transparant is. Deze kokervisie staat een goede afweging van belangen in de weg en redeneert stelselmatig toe naar plaatsing.

3 Besluitvorming(-proces) staat op gespannen voet met wetgeving

Wij hechten aan een zorgvuldig proces, op basis van de wetgeving. De eerste wettelijke stap is een bekendmaking van het voorgestelde plan met een “Voornemen en participatie”. Deze stap is overgeslagen. Nu is de 1^e stap de bekendmaking van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau. De eerdere verkenning wordt kennelijk als voornemen beschouwt, wat naar onze mening onjuist is. Deze is nooit als zodanig aangekondigd, bedoeld of beschouwd. Door de kokervisie ontbreekt een wettelijke grondslag voor deze start van het proces.

Er is een juridische analyse van de Universiteit van Tilburg dat Nederland niet voldoet aan de Vogelrichtlijn en aan het verdrag van Bern (2016). Noch naar leefgebieden, populatieniveaus of soortenbescherming. Toen is door het Rijk aanpak en verbetering aangegeven per 2027, waar ook het weidevogelgebied in deze polder in kaart is aangegeven.

Er is voor gekozen om de Commissie MER pas in een later stadium om advies te vragen. Voor een dergelijk complex, samenhangend en omvangrijk plan/project is er juist alles voor te zeggen vooraf een gedegen advies te hebben, zeker voor het opbouwen van een vertrouwenwekkend proces. Het zou zeker ook kunnen bijdragen aan de krappe tijdsplanning.

4 Aantal overwegingen achter de zienswijze

Enorme achteruitgang bestand weide- en akkervogels/strijd met herstelbeleid

Het weidevogelbestand in Nederland kent een enorme achteruitgang, terwijl Nederland voor Europa en in feite wereldwijd een speciale verantwoordelijkheid heeft. Sinds 1990 is het bestand weide- en akkervogels met ca. 70 % afgenomen. Europees, landelijk en provinciaal is/wordt beleid geformuleerd om deze trend te keren c.q. te herstellen. Het lijkt er sterk op dat bij de hoofdkeuzen hiervoor onvoldoende rekenschap is/wordt afgelegd. Hierover hierna meer.

Deze polder met de Beerse Overlaat is het belangrijkste weidevogelgebied van Noord Brabant. Door een goede samenwerking tussen vrijwilligers en boeren o.l.v. het Brabants Landschap worden bijzondere resultaten geboekt. Waar op veel plaatsen de reproductie voor een gezonde populatie onvoldoende is, wordt dat in deze polder in verschillende jaren wel gehaald. Volgens het bekende Sovon-rapport (2019-89) is voor 15 soorten vogels een significant negatief effect te verwachten en wel m.n. voor broedende weidevogels en overwinterende zwanen en ganzen. Met ook relatief veel slachtoffers van roofvogels. Deze effecten gaan naar verwachting tot wel op 1 km afstand. De aandacht voor het genoemde Sovon-rapport in de bestuurlijke keuzen tot nu oordelen wij als niet voldoende adequaat. Gezien dit grote belang hadden wij een veel meer expliciete duiding van nader onderzoek en weging op dit punt in het NRD verwacht.

De effecten moeten integraal op verlies aan habitat, vermijdingsgedrag en barrière werking worden beoordeeld. Betrek daarbij ook de mogelijke effecten op de ecologische functie van de Hertogswetering. Om een idee te geven: door het IVN-Oss zijn in de winterperiode over een aantal jaren voor een deel van de Hertogswetering 97 soorten vogels geteld tot een totaal van 199.000 vogels.

Óf deze hiaten zullen moeten zijn ingevuld, dan wel de MER zal hieraan invulling moeten geven.

NRD geeft onvoldoende houvast in relatie tot de integrale opgave

Onder het adagium van de Duurzame Polder mag worden verondersteld dat alle opgaven een gelijksoortige benadering krijgen; het gaat immers om een integrale ontwikkelingsopgave, zoals gesteld. Het lijkt er alleen sterk op dat de opgaven voor energie en landbouw meer en minder zijn geconcretiseerd, zij het dat met moties e.e.a. is aangevuld voor de natuur. Voor de landbouw is de opgave echter zeer ongewis, zelfs nog niet concreet in de richting van het door het Rijk gepropageerde kringloopbeleid, laat staan in de richting van gebruikelijke benaderingen als aandeel in de biologische landbouw of natuur inclusieve landbouw. Het beleid van de provincie Noord-Brabant, laat staan van Europa rondom biologische landbouw wordt zelfs niet geconcretiseerd. De tunnelvisie en het gebrek aan een programma zullen elkaar versterken in die zin dat uiteindelijk alleen de inzet op windmolens overblijft en de rest grotendeels in een toelatingsregime. De uitgangspunten, vooral qua afstanden en energieopgaven, betekenen dat alle inrichtingsalternatieven voor wat betreft de molens alleen en geheel het aangeduide oppervlak zullen vullen.

Het onderzoek is in 2 fasen opgedeeld. Niet helder is welke reikwijdte en diepgang per fase zal worden bereikt. Zeker voor de 2^e fase aan de hand van inrichtingsalternatieven zal kennelijk e.e.a. opnieuw moeten worden bepaald. En alsdan is niet voorzien in een hernieuwde procesgang voor de bepaling van reikwijdte en diepgang. Gezien de voorbereiding vanaf 2017 tot nu en de diverse onderzoeken op de meest relevante fronten zou het mogelijk moeten zijn geweest om een veel helderder overzicht te bieden van de nog te bereiken onderzoeksresultaten. In dit opzicht lijkt relevant dat de uitgevoerde en lopende onderzoeken van de windcollectieven getoetst zijn op de noodzakelijke kwalificaties.